

ANALIZA UNEI MINIATURII A SFÎNTULUI IERARH ANTIM IVIREANUL

Prof. dr. Augustin Mureșan

An Analyze of a Miniature Belonging to Saint Antym from Iviria

Abstract: The author presents a heraldic-religious composition on a document issued on 20th July, 1715 by Antim Ivireanul, the metropolitan archbishop of Wallachia, for the Antim Monastery he had founded in Bucharest. Central to the shield is a religious scene bordered by eight medallions all around it; seven of these medallions contain zoomorphic representations (an eagle, a sheep, a bee, a snail, a snake, a bat and a dove), while the eighth medallion shows the power symbols of a high ranking prelate: the cross, the crozier, the miter-crown and the hat. Three medallions, the ones on the right side of the heraldic composition depict an eagle under the letter A, a sheep under the letter T and a bee, under the letter M, that is the initials and the emblems of the counties of Argeș, Teleorman and Mehedinți.

Keywords: Antim Ivireanul, archbishop of Wallachia, heraldic-religious composition, Antim Monastery, Bucharest.

Opera bogată și complexă a mitropolitului Antim Ivireanul¹, personalitate²

¹ În ședința sa din 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât canonizarea și generalizarea cultului Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești (sărbătoare însemnată în calendarul Bisericii Ortodoxe 27 septembrie), vezi Canonizarea unor sfinți români (20-21 iunie 1992), Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pp. 38-39 și p. 88; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, Un nou sfânt al Bisericii noastre, Mitropolitul Antim Ivireanul, în vol. „Antologie aghiografică românească”, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 1994, pp. 211-214.

² Vezi N. Iorga, Despre Antim Ivireanul, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LV, nr. 11-12, 1937, pp. 632-634; Teodor Cerbuleț, *Antim Ivireanul (1650-1716)*, București, 1939; Damian P. Bogdan, *Viața lui Antim Ivireanul*, în „Biserica Ortodoxă Română”, Anul LXXIV, nr. 8-9, 1956; Pr. prof. Teodor Bodogae, *Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul*, în „Mitropolia Banatului”, anul XVI, nr. 7-9, 1966, pp. 467-482; Prof. Șofron Vlad, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în „Mitropolia Ardealului”, Anul XI, nr. 1-3, 1967, pp. 147-179; Eugen Negrici, *Antim. Logos și personalitate*, Editura Minerva, 1971; Matei Cazacu, *Cine l-a ucis pe Antim Ivireanul?*, în „Magazin istoric”, Anul III, nr. 4 (25) 1969, pp. 43-49.

de seamă a vieții spirituale³ și culturale⁴ românești de la începutul veacului al XVIII-lea a fost studiată sub multiplele ei aspecte, atât pe plan intern cât și extern⁵, creațiile sale ca scriitor⁶, traducător, editor, redactor, tipograf⁷, arhitect, caligraf, desenator⁸, gravor⁹, sculptor, miniaturist¹⁰, broder¹¹, bibliotecar, arhivist¹² și altele au intrat în atenția diferiților specialiști, ele fiind puse deja în circuitul științific prin numeroase articole, studii și lucrări¹³.

³ Vezi Pr. Prof. Alexandru I. Ciurea, *Antim Ivireanul predicator și orator*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXIV, nr. 8-9, 1956, pp. 775-817; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Antim Ivireanul luptător pentru ortodoxie*, în „Biserica Ortodoxă Română”, Anul LXXIV, nr. 8-9, 1956, pp. 831-853; Prof. Teodor M. Popescu, *Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe*, în „Biserica Ortodoxă Română”, Anul LXXIV, nr. 8-9, 1956, pp. 853-863; Mario Ruffini, *Il metropolitano Valacco Antim Ivireanul*, în “Oikumenikon”, vol. III, (Roma), 1966, pp. 357-398; Alexandru Elian, *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului metropolitan al Ungrovlahiei*, în „Studii teologice”, XVIII, nr. 9-10, 1966, pp. 519-530; Prof. Victor Brătulescu, *Mitropolitul Antim, ctitor de lăcașuri sfinte*, în „Biserica Ortodoxă Română”, Anul LXXV, nr. 8-9, p. 823-828; Mihail-Gabriel Popescu, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei*, Teză de doctorat, București, 1969.

⁴ Ion V. Georgescu, *Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXIV, nr. 9-10, 1966, pp. 967-970; Șarlota Solcan, *Antim Ivireanul. Respect pentru pravilă, întru alinarea oropșiților*, în „Magazin istoric”, Anul XLIX - serie nouă - nr. 11 (596) noiembrie 2016, pp. 41-45; *** *Artă și cultură eclezială în timpul Sfântului Ierarh Antim Ivireanul*, Editura Cuvântul vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2016.

⁵ Vezi Damian Bogdan, *Legăturile Țărilor Române cu Georgia*, în „Studii”, 4, iulie-septembrie 1951, pp. 131-176.

⁶ C. Erbiceanu, *Descrierea manuscrisurilor mitropolitului Antim Ivireanul*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XI, 1887, pp. 1019-1020; Dan Simionescu, *Antim Ivireanul scriitorul*, în „Analele Academiei R. S. R.”, 1966, pp. 663-675; Gabriel Ștrempel, *Un cronograf ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*, în „Romanoslavica”, XIII, 1966, pp. 309-353.

⁷ Vezi Emil Picot, *Notice biographique et bibliographique sur l'imprimeur Anthime d'Ivir; métropolitaine de Valachie*, în „Nouveaux Melanges...”, Paris, 1886, pp. 513-560; Pr. Nicolae Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXIV, 8-9, 1956, pp. 690-766; Virgil Molin, *Antim Ivireanul editor și tipograf la Râmnic*, în „Mitropolia Olteniei”, XVIII, nr. 9-10, 1966, p. 829-830; Idem, *Unde a învățat Antim Ivireanul meșteșugul de "typarnic"*, în „Glasul Bisericii”, XXV, nr. 9-10, 1966, pp. 841-843.

⁸ C. Erbiceanu, *op. cit.*, pp. 1019-1020.

⁹ Dragoș Morărescu, *Antim Ivireanul, xilograf*, în revista „Lumina lumii” (Râmnicu Vâlcea), an IX-X, nr. 9-10, pp. 7-20.

¹⁰ Victor Brătulescu, *Antim Ivireanul miniaturist și sculptor*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 8-9, 1956, pp. 766-774.

¹¹ Învățăutul italian Anton-Maria Del Chiaro, semnala faptul că acest personaj era extrem de talentat în domeniul iconografiei, putând imita „de o manieră admirabilă indiferent ce produs făcut cu mâna, mai ales cele aparținând inciziei, desenului și broderiei”, *vezi Antim Ivireanul, Predice făcute pe la praznice mari*, publicate de I. Bianu, cu note bibliografice despre mitropolitul Antim Ivireanul ale Episcopului Melchisedec, București, 1886.

¹² Aurelian Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar și tipograf*, în „Glasul Bisericii”, XXII, nr. 9-10, 1963, pp. 862-890; nr. 3-4, 1964, pp. 223-244.

¹³ Nicolae Dobrescu, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei*, București, 1910; Radu Albala, *Antim Ivireanul și vremea lui*, București, 1962; Gabriel Ștrempel, *Antim Ivireanul, Opere*, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1972; Fanny Djindjihașvili, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Iași, 1982; Gabriel Ștrempel, *Antim Ivireanul*, Editura

În rândurile de mai jos, ne propunem să prezentăm compoziția alegorică heraldico-religioasă care împodobește frontispiciul documentului arhieresc cu miniaturi emis în 20 iulie 1715¹⁴ de mitropolitul Antim pentru mănăstirea cu același nume din București¹⁵.

În această compoziție (Fig. 1) într-un scut oval, central, pe fond albastru presărat cu stele de aur, se află o construcție ecleziastică cu ziduri și două turla de argint, acoperiș și cupole cu câte o cruce de aur în vârf, reprezentând pe o câmpie verde mănăstirea Antim, surmontată de un glob crucifer de aur, care are deasupra o coroană de laur de același metal, susținută cu câte o mână de doi înngeri înaripați, tot de același metal, care țin în același timp în cealaltă mână ramura de finic verde stând în genunchi pe nori purpurii.

În partea superioară a scutului, pe nori de același fel, pe un fond de aur se află înfățișat Iisus Hristos, bust, cu aureolă crucigeră de același metal, purtând hiton roșu și mantie verde (culorile s-au șters cu timpul, rămânând doar urme) înfășurată peste mijloc și căzând pe umărul stâng. Bindecuvântează cu ambele mâini. De o parte și de alta a capului Mântuitorului monograma IC-XC (Iisus Hristos) scrisă cu litere roșii.

În jurul scutului central, într-o bordură pe fond negru cu motive vegetale alcătuite din tije și frunze de acant aurii, separată de marginea de aur a scutului, în interior și de un cerc spicat din frunze în exterior se află opt medalioane circulare de dimensiuni mai mici. Toate aceste medalioane au forme și mărimi egale, iar emblemele lor au compoziții variate. Privind cu atenție cele opt medalioane observăm că, șapte dintre ele includ diferite reprezentări din domeniul Academiei Române, București, 1997; Gianina Picioruș, *Antim Ivireanul, avangarda literară a paradisiului*, Editura Teologie pentru azi, București, 2010.

¹⁴ Hrisovul se păstrează la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale - București, *colecția Suluri*, nr. 13. Acest document și facsimilul său au fost reproduse în culori ca ilustrație la articolul Oliviei Strachină, *Facsimilarea documentelor de arhivă - o problemă de actualitate*, în „Revista Arhivelor”, Anul XLIX, vol. XXXIV, nr. 1, 1972, pp. 81-85, vezi planșele 11 și 12 de la anexele articolului semnat de această autoare.

¹⁵ Despre Mănăstirea Antim cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților” din București, ctitorie a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, vezi Prof. dr. Ioan Nanu, *Un monument istoric și de artă religioasă: ctitoria lui Antim Ivireanul*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXIX, nr. 3-4, 1961, pp. 223-318; Arhim. Sofian Boghiu, *Sfântul Antim Ivireanul și Mănăstirea Tuturor Sfinților*, Editura Bizantină, București, 2005.

zoologiei¹⁶, iar unul conține însemne ale demnității acestui înalt prelat.

De jur împrejur, în aceste medalioane s-au reprezentat simboluri, după cum urmează: în medalionul din partea de sus, pe fond roșu (care s-a șters) pe o terasă verde, crucea în dreapta, așezată în bandă¹⁷ și cârja în stânga, plasată în bară¹⁸, încrucișate, având între ele mitra, surmontată de pălăria înaltului prelat (influență occidentală catolică), redată însă în versiune ortodoxă, ale cărei cordeliere terminate la extremități cu câte un ciucure se înfășoară în dreapta, în jurul crucii și în stânga, în jurul cârjei, totul de aur (mobile luate dintre obiectele de cult ortodox); în medalionul din cantonul superior dextru, pe fond roșu (și acesta șters), o acvilă de aur cu aripile deschise pe o terasă verde și litera A; în medalionul superior senestru pe fond roșu (de asemenea șters), un liliac¹⁹ de culoare naturală cu aripile întinse, deasupra unei terase verzi și litera N; succedat apoi de cantonul dextru, pe fond roșu de o oaie de aur, spre senestra, stând pe o terasă verde și litera Th; în cantonul din senestra, pe fond roșu, un porumbel²⁰ de aur, spre dextra, pe o terasă verde denivelată și litera I; în medalionul următor din dextra, pe roșu, o albină de aur cu aripile semideschise, așezată în pal și litera M; în medalionul din senestra pe roșu, pe o terasă verde, un șarpe²¹ de culoare naturală, orientat cu capul spre dreapta și litera O; în me-

¹⁶ Dan Cernovodeanu, Ioan N. Mănescu, *Noile steme ale județelor și municipiilor din Republica Socialistă România. Studiu asupra dezvoltării istorice a heraldicii districtuale și municipale românești*, în „Revista Arhivelor”, Anul LI, vol. XXXVI, nr. 1-2, 1974, p. 16 și Dan Cernovodeanu, *Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX)*, Editura Istros, Brăila, 2005, p. 343.

¹⁷ Bandă = piesă onorabilă a scutului realizată prin trasarea a două diagonale din colțul drept superior spre colțul stâng inferior, formând o fâșie ce este reprezentată în alt smalt decât câmpul, vezi *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 52.

¹⁸ Bară = piesă onorabilă a scutului alcătuită prin trasarea a două diagonale ce unesc colțul stâng superior cu colțul drept inferior, obținându-se o fâșie ce este reprezentată în alt smalt decât câmpul, vezi *idem*, p. 52.

¹⁹ Despre liliac ca simbol, vezi Jean Chevalier, Alain Gheerbrant (coordonatori), *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Editura Polirom, Iași, 2009, pp.523-524.

²⁰ Cercetătoarele Cătălina Velculescu și Ileana Stănculescu interpretează acest simbol (porumbelul) ca fiind „șoim”, iar oaia drept „șacal”, vezi C. Velculescu, I. Stănculescu, *Animale între numere și flori*, în „Lumea animalelor, realități reprezentări, simboluri”, vol. îngrijit de Maria Magdalena Szekely, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2012, pp. 370-371. În legătură cu simbolistica porumbelului, vezi *ibidem*, pp. 751-752.

²¹ Despre șarpe ca simbol, vezi *ibidem*, pp. 891-903. Șarpele cu cap de dragon care simbolizează în mod curent în iconografia creștină, pe diavol apare și în stema mitropolitelor Ungrovlahiei reprodusă pe verso-ul paginii de titlu a lucrării Îndreptarea legii, tipărită de mitropolitul Ștefan, la Târgoviște în 1652, vezi Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică

dalionul din partea de jos, stema personală²² a înaltului prelat: pe fond roșu, un melc²³ de culoare naturală, așezat în pal pe o terasă verde și suprapus de o stea de aur cu șase raze între coarne flancat de două ramuri verzi de palmier și litera S. Cele șapte medalioane au inițialele scrise cu litere majuscule aurii.

Întreaga compoziție alegorică heraldico-religioasă înconjurată de un cartuș format din frunze de acant desenate cu negru și accentuate pe alocuri cu verde lângă fondul de aur are ca tenanți două personaje feminine. Aceste două personaje au bustul descoperit, picioarele redată prin frunze de acant de culoare roșie terminate și bifurcate la vârfuri în violet-deschis poartă fiecare cingătoare²⁴ de aur, dotată cu o pafta în formă de floare. De la cartușul ce înconjoară compoziția și de o parte și de alta a personajelor, pornesc în dreapta și stânga ghirlande cu frunze și flori colorate.

Cei doi heraldiști²⁵ citați mai sus, analizând frontispiciul acestui act de danie din 20 iulie 1715 emis de mitropolitul Antim pentru ctitoria sa, în valorosul lor studiu despre heraldica districtuală și municipală românească au arătat că din aceste opt medalioane, șapte cuprind reprezentări zoologice (acvilă, oaie, și Enciclopedică, București, 1977, p. 179 (pl. CXIV, pp. 434 și p. 435, fig. 3). Cârja arhierescă sau paterița (din limba greacă „pateritsa”) simbol al autorității sacramentale are în partea superioară doi șerpi afrontați, iar între ei un glob crucifer. Șerpii simbolizează înțelepciunea cu care arhierul păstorește turma încredințată.

²² Stema mitropolitului Antim Ivireanul - desen colorat, în peniță pe un manuscris din 1713 - (Biblioteca Academiei Române, mss. orig., nr. inv. 3342) se prezintă astfel: într-un scut-cartuș cu scobituri laterale simetrice, un melc de aur (argint n. n.) așezat în pal și surmontat de o stea cu șase raze. Scutul este timbrat de o coroană-mitră suprapusă la rândul ei de o pălărie ecleziastică de tip ortodox, cu câte un ciucure la extremități, având la dextra, o cruce în bandă iar la senestra, o cârjă în bară. Două ramuri de palmier verde ce se întretaie la baza lor, înconjoară scutul - cartuș pe flancuri și în vârf, vezi Aurelian Sacerdoțeanu, *op. cit.*, pp. 223-224; Dan Cernovodeanu, *Heraldica bisericească în Țările Române*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCIII, nr. 7-8 (iulie - august), 1976, pp. 962-968; *idem*, *Știința și arta heraldică...*, p. 179, pl. CXIV, p. 435, fig. 5; Maria Dogaru, *Antim Ivireanul et l'art héraldique de la Valachie*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes”, Tome XIV, nr. 2, 1976, pp. 320-322; *idem*, *Catalogul expoziției Simbolul - expresie a solidarității umane. Izvoarele sigilare și heraldice reflectând colaborarea și prietenia între popoare*, București, 1990, p. 23; Dan Cernovodeanu, *Evoluția armeriilor Țărilor Române...*, p. 327, pl. LIX, fig. 3.

²³ Melcul cu o stea între coarne era stema personală a mitropolitului Antim Ivireanul după cum rezultă din unele miniaturi și din sigiliile sale aplicate pe diferite acte din acea epocă, vezi Aurelian Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar și tipograf*, în „Glasul Bisericii”, XXIII, 1964, nr. 3-4, pp. 223-224 și *idem*, *Sigiliile mitropolitului Antim Ivireanul*, în „Mitropolia Olteniei”, XVIII, nr. 1, sept. - oct., 1966, pp. 838-841; Dan Cernovodeanu, *Evoluția armeriilor Țărilor Române...*, pl. LIX, fig. 3.

²⁴ Despre simbolul cingătoarei, vezi Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, pp. 239-240.

²⁵ Vezi Dan Cernovodeanu, Ioan N. Mănescu, *op. cit.*, pp. 16-17.

albină, melc, șarpe etc) de o factură, din punct de vedere al compoziției, foarte înrudită cu aceea a stemelor județene oltene aflate pe harta Olteniei executată în 1722 de cartograful Friedrich Schwantz²⁶, cât și cu cea a diferitelor embleme districtuale muntene reprezentate în sigilii domnești²⁷. Cele șapte medalioane precizează cei doi heraldiști „conțin în registrul superior și câte o inițială grecească constituind - citite împreună pe patru rânduri suprapuse - numele mitropolitului (ANTHIMOS) descompus în literele ce-l alcătuiesc, plasate în interiorul fiecăruia dintre aceste însemne circulare, trei dintre ele și anume cele din flancul drept (heraldic) înfățișând o acvilă sub litera A, o oaie sub litera Th și o albină sub litera M, care poate nu din întâmplare sunt atât inițialele cât și emblemele județelor Argeș, Teleorman și Mehedinți”²⁸. Această constatare subliniază cei doi heraldiști - ne face să credem – că, Antim cunoștea existența stemelor districtuale muntene, nefiind deloc exclus ca tocmai el - cunoscut ca eminent miniaturist al epocii - să fi primit însărcinarea din partea domniei să alcătuiască armele județene ale Țării Românești²⁹. Mergând mai departe, acești autori afirmă că în urma analizării stemelor județelor Ilfov și Buzău - singurele făcând excepție de la tematica faună și floră, având un conținut cu caracter religios (Sfinții Constantin și Elena, patroni ai Bisericii Mitropolitane bucureștene

²⁶ În acest sens, vezi Fr. Schwantz, *Tabula Valahiae Cisalutanae*, Viena, 1722, aflată în Biblioteca Academiei Române, *Cabinet cartografic*, harta DXXXVII/5. În legătură cu aceste steme districtuale românești în istoriografia românească s-au purtat discuții aprinse privind originea și momentul apariției lor. Unii heraldiști au apreciat că acestea au fost alcătuite din inițiativa administrației austriece. Această opinie greșită se datora faptului că la data respectivă se considera că prima reprezentare a stemelor Olteniei datează din 1722 (harta lui Fr. Schwantz). Treptat, specialiștii români au demonstrat faptul că stemele județene sunt de sorginte autohtonă, acest lucru fiind probat de tipul reprezentărilor însumate ca și modul în care stemele districtuale reflectă specificul diferitelor zone. Un veridic argument în acest sens este compoziția alegorică înfățișată în frontispiciul „așezământului” lui Antim Ivireanu din 1715, referitor la ctitoria sa, Mănăstirea Antim din București, amănunte vezi la Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria Românilor*, vol. VI (1700-1750), București, 1878, p. 328; *ibidem*, vol. IX (1650-1747), București, 1897, p. 635; I. C. Filitti, *Raport al Președintelui Comisiei Consultative Heraldice adresat Ministerului de Interne asupra activității acestei comisii între 1921-1938*, pp. 12-13 (Biblioteca Academiei Române, Arhiva I. C. Filitti, col. Mss. 354, A. 1026); V. A. Urechia, *Schițe de sigilografie românească. Raportul către Comisiunea însărcinată de Ministerul de Interne cu cercetarea stemelor regatului și județelor*, București, 1891, p. 15; Constantin Moisil, *Studii de sigilografie românească*, în „Revista Arhivelor”, II, nr. 4-5, 1927, pp. 141-14; Dan Cernovodeanu, Ioan N. Mănescu, *op. cit.*, p. 12-16; Maria Dogaru, *Din heraldica României*, Album, Editura JIF, București, 1994, pp. 63-64 ș. a.

²⁷ Dan Cernovodeanu, *Evoluția armeriilor Țărilor Române...*, p. 343.

²⁸ Dan Cernovodeanu, Ioan N. Mănescu, *op. cit.*, p. 16 (fig. 28-30).

²⁹ *Ibidem*.

și Biserica Episcopală din orașul de reședință Buzău) - remarcău că ele vădesc concepția pur bisericească ce a stat la baza alcătuirii lor și care de asemenea ar putea aparține mitropolitului Antim³⁰. Unul dintre cei doi heraldiști presupune - însă fără să dovedească prin vestigii documentare precise - că cel care a instituționalizat aspectul însemnelor heraldice ale județelor din Țara Românească ar fi putut fi domnitorul Constantin Brâncoveanu, iar cel care ar fi primit misiunea de a executa grafic ar fi fost mitropolitul Antim Ivireanu³¹.

Cercetătoarea Maria Dogaru referindu-se la această compoziție alegorică³² se raliază opiniei celor doi heraldiști - mai sus menționați - , considerând medalioanele conținând acvila, albina și oaia că sunt cele trei steme ale județelor Argeș, Mehedinți și Teleorman³³, ceea ce denotă că mitropolitul Antim s-a inspirat direct din stemele județelor valahe³⁴. Cercetătoarea însă nu este de acord cu opinia celor doi heraldiști în ceea ce privește faptul că mitropolitul Antim - eminent miniaturist al epocii - ar fi creatorul tuturor stemelor județelor valahe, ca urmare a unei prezumtive ordonanțe a principelui Constantin Brâncoveanu³⁵. Referitor la acestea arată autoarea, „noi nu considerăm că acest înalt prelat ar fi autorul stemelor județelor Țării Românești, acestea având o existență anterioară domnitorului Constantin Brâncoveanu”³⁶. În plus, autoarea afirmă că elementele religioase constituind simbolurile județelor Buzău și Ilfov pot fi amplu explicate prin prezența pe teritoriul lor a Episcopiei de Buzău și a Mitropoliei bucureștene, prezență care indubitabil a influențat puternic evoluția social-economică a acestor unități administrative³⁷. Autoarea mai subliniază faptul că” emblemele județelor au fost totodată cunoscute și utilizate de mitro-

³⁰ *Ibidem*.

³¹ În acest sens, vezi Dan Cernovodeanu, *Evoluția stemei Argeșului*, în „Studii și Comunicări”, vol. IV, Curtea de Argeș, 1992, pp. 145-153 și idem, *Evoluția armelor Țărilor Române...*, p. 344.

³² Vezi Maria Dogaru, *Antim Ivireanu et l'art héraldique...*, p. 321-322 și idem, *Din heraldica României*, p. 64.

³³ Maria Dogaru, *Antim Ivireanu et l'art héraldique...*, p. 322.

³⁴ Dan Cernovodeanu, Ioan N. Mănescu, *op. cit.*, p. 16 și 129 și p. 17, fig. 28-30.

³⁵ Maria Dogaru, *Antim Ivireanu et l'art héraldique...*, p. 322. În ședința din 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât canonizarea și generalizarea cultului Sfinților martiri brâncoveni (10 august 1418): *Constantin Vodă* și cei patru fii ai săi, *Constantin, Ștefan, Radu, Matei* și sfetnicul *Ianache* (zi de pomenire a lor a devenit 16 august), vezi *Canonizarea unor sfinți români* (20-21 iunie 1992), p. 4 și p. 88.

³⁶ Maria Dogaru, *Antim Ivireanu et l'art héraldique...*, p. 322.

³⁷ *Ibidem*.

politul Antim care voia să exprime prin litere propriul său nume, prin inițialele ale cărui nume încep mai multe specii ale regnului animal și care formează luate în ansamblu cuvântul cu caractere grecești ANThIMOS”³⁸. În concluzie, autoarea apreciază că: „mitropolitul Antim s-a distins în domeniul artei heraldice românești, nu numai prin creația noilor compoziții de steme sau prin inovații, dar mai ales prin cunoașterea și descifrarea sensului ermetic al reprezentărilor heraldice ale stemei de stat sau ale județelor valahe”³⁹.

În încheiere, adăugăm faptul că, simțul rafinat al Sfântului Ierarh Antim Ivireanul ca miniaturist se poate vedea și din această compoziție alegorică heraldico-religioasă de pe frontispiciul „așezământului” din 20 iulie 1715, emis de acesta pentru ctitoria sa, Mănăstirea Antim din București. Ea este o lucrare remarcabilă, strâns legată de heraldica bisericească ortodoxă românească a epocii.

---

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem.*